

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ
ТА СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

МАТЕРІАЛИ

**II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет- конференції
молодих учених та здобувачів освіти**

«Актуальні проблеми фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук»

20 ЖОВТНЯ 2025 РОКУ

м. Харків - 2025

СИМВОЛІЧНИЙ ВСЕСВІТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ОРНАМЕНТАХ СЛОБОЖАНСЬКОЇ СОРОЧКИ

Макарова В.Д.

Науковий керівник: Хіріна Г.О.

Національний фармацевтичний університет,

Харків, Україна

makarovalera102006@gmail.com

Вступ. Творча спадщина Григорія Сковороди – унікальне явище в історії української духовної культури, яке синтезувало глибокі філософські пошуки, символізм та образність, що глибоко вкорінені в народній традиції. Світогляд мислителя формувався у тісному зв'язку з культурним середовищем Слобожанщини, багатим на фольклор, усну поезію та декоративно-ужиткове мистецтво.

Особливе місце серед культурних кодів Слобідської України посідає традиційна вишивка, яка слугує своєрідною «мовою символів». Орнаменти слобожанських вишивок відображають архаїчні уявлення про світобудову, цінності та духовні орієнтири, що багато в чому співзвучні з філософськими образами Сковороди. Аналіз взаємозв'язків між символічним всесвітом мислителя та художньо-образною системою традиційної вишивки дозволяє глибше осягнути духовні основи української культури XVIII століття та виявити національні світоглядні константи.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення та інтерпретація паралелей між символічними образами у творчості Григорія Сковороди та орнаментальною системою слобожанської вишивки, а також з'ясування їхньої ролі у формуванні цілісної картини світу українця XVIII століття.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали експонати та інформаційні ресурси культурно-освітнього проекту «Слобожанський код. Українська вишивка», реалізований громадською організацією «КЛЮ ХАБ» та Харківським історичним музеєм імені М. Ф. Сумцова за підтримки Українського культурного фонду, а саме унікальна колекція вишитих рушників, сорочок та іншого одягу з колекції Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, яка була вперше оцифрована та стала доступною для дослідників матеріальної культурної спадщини Слобожанщини. Важливими джерелами дослідження стали твори Г. Сковороди.

Результати дослідження. Слобожанщина, як унікальний прикордонний регіон, сформувала виняткову ментальність, яка поєднує глибоку духовність із практичною життєстійкістю. Ця свідомість знайшла своє найвище вираження у філософській системі Григорія Сковороди та у сакральній символіці жіночої сорочки. Сорочка в цьому контексті є не просто одягом, а текстом-оберегом, що візуалізує ключові Сковородинівські істини про людину, працю та Всесвіт.

Мікрокосм і сорочка-вишиванка – територія внутрішньої істини та гармонії. Григорій Сковорода розглядав людину як Мікрокосм – малий світ, що відображає закони Великого Світу (Макрокосму). Слобожанська жіноча сорочка, будучи найближчою до тіла і серця, виконує роль оболонки для душі та захисту особистості. Поєднуючи у собі різну символіку через орнамент, колір та місце вишивки. Біле, лляне полотно, з якого виготовляли традиційну жіночу сорочку, символізує чистоту серця, чистоту помислів та незайманість душі – ідеал, до якого закликав Сковорода. Вишита традиційна українська сорочка символізує в цілому «храм», де людина має шукати захист та Бога, стримані, лаконічні орнаменти мають глибоке сакральне значення.

Орнамент на уставці. На Слобожанщині (особливо на Харківщині та Сумщині) уставки (плечові вставки) сорочок часто покриті густим геометричним орнаментом. Ця щільна вишивка несе функцію оберегу, захищаючи найуразливіші точки тіла, що є тотожним філософському захисту Сковородою внутрішнього світу людини від суєти та зовнішніх спокус. Ромб із крапкою або густа розетка тут виступають як символи Серця – центру пізнання та мудрості.

Вишиті узорі на рукавах сорочки нагадують нам ідеї Г. Сковороди про ідею «сродної праці» та долі. Рукави жіночої сорочки на Слобожанщині є однією з найбільш символічно навантажених частин одягу, оскільки вони покривають руки – знаряддя праці, творення та взаємодії зі світом. Філософія Г. Сковороди про «сродну працю» (роботу за покликанням, що відповідає природі людини і є джерелом щастя) знаходить тут своє візуальне, закодоване в нитках, вираження. На відміну від центральної частини сорочки, де орнамент переважно виконує захисну, оберегову функцію, вишивка на рукавах вирізняється ритмічною послідовністю, симетрією та плавністю ліній. Цей гармонійний порядок нагадує про впорядкованість життя, у якому людина, знайшовши своє покликання, діє в згоді з внутрішнім ритмом природи. Таке життя, за Сковородою, позбавлене суєти й хаосу, воно наповнене спокоєм, рівновагою та творчим сенсом. Безперервні ряди ромбів, хрестів чи меандрів у вишивці нагадують плин буття, що триває постійно, але несе внутрішню гармонію. Орнаменти вишивки на рукавах сорочки символізували і

освячували працю рук, ставали символом творіння нового світу, творчості у будь-якої діяльності – чи то збирання врожаю, чи виховання дітей – на сакральний акт творення, що є вищим виявом людської сутності у світогляді Г. Сковороди.

Вишивка на рукавах традиційної слобожанської сорочки часто має дуже високу геометричну стилізацію на мотивах рослинності та фауни (наприклад, стилізовані квіти, «зірки», «баранячі роги»). Так, наприклад, узор у формі ромбу (знак землі та серця) є безпосереднім відображенням мікрокосмосу, пов'язаним із уявленнями Г. Сковороди про «чисте серце». Ромб із крапкою в центрі можна розглядати як місце зосередження істини всередині людини, і стає дуже сильним амулетом, що зберігає душу (центр) від зовнішніх поривів. Ламана лінія (меандр) – це візуалізація життєвого шляху, сповненого зусиль, необхідних для досягнення ідеалу філософа. Меандр, як безперервний, але складний візерунок, нагадує нам, що справжня «сродна праця» та щастя вимагають постійного внутрішнього зусилля та подолання перешкод (ламані кути), але все це підпорядковано вищому, вічному порядку.

Ідеальним втілення концепції Г. Сковороди «Трьох світів» (макрокосм, мікрокосм, світ символів - Біблія) в слобожанській вишивці стало Дерево життя, яке символом світової гармонії, осі світу, єднання трьох сфер буття – підземної (коріння), земної (стовбур) і небесної крони. Зображення Дерева життя на рукаві символізує прагнення до гармонії між цими світами, показуючи, що людина (мікрокосм) є частиною вічного і впорядкованого Всесвіту (макрокосм), і її мета – знайти своє місце (коріння) і розвинути свій потенціал (крона).

В орнаментах на сорочках, які є музейними експонатами, одне з провідних місць займає хрест і його композиції (знак захисту та згоди). Хрест вважається знаком сонця, вогню, чотирьох сторін світу, а також оберіг і символ гармонії та згоди, він символізує поєднання протилежностей і внутрішню згоду, до якої закликав Сковорода, є графічним втіленням ідеї врівноваження і внутрішнього миру, необхідного для щастя, а також потужним захисником від зовнішнього зла та спокус.

Небесними оберегами вважаються розетки та зірки. Зірка символізує макрокосм і провидіння, їхнє розташування на рукавах нагадує про те, що праця людини відбувається під покровом Вищого Закону, і що вона має орієнтуватися на духовне світло (Істину). Розетки можуть також символізувати «око», що оберігає та направляє людину у її різноманітної діяльності.

У кольоровій гамі традиційної вишивки сорочки домінують червоний, білий та чорний кольори. Червоний колір символізує життя, енергію, любов та радісті від

істинного буття, досягнутого через «сродну працю». Чорний колір є втіленням образів Землі-годувальниці і Пізнання, символізує глибини народної мудрості. Білий колір – символ чистоти серця і резонує зі закликом Г. Сковороди до «чистоти серця» та «згоди з собою». Це ідеальне полотно для відображення незайманої сутності людини, до якої, за філософом, необхідно повернутися, відкинувши зовнішню суєту. Біле полотно робить сорочку «храмом душі», матеріальним втіленням тези про «Царство Боже всередині нас».

Висновки. Дослідження символічного всесвіту Григорія Сковороди крізь призму орнаментів слобожанської вишивки дозволяє побачити глибоку єдність між філософською думкою мислителя та візуально-образною мовою народного мистецтва. Обидві системи – словесна й орнаментальна створюють єдиний духовний код Слобожанщини, у якому людина постає не лише як частина світу, а як його мікрокосм, відображення гармонії Всесвіту.

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Матиюк К.І

Науковий керівник: Садовніков О. К.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

katerinamatiuk4@gmail.com

Вступ. Швидкий прогрес у сфері штучного інтелекту (ШІ) створює нову реальність, у якій алгоритмічні системи впливають на життя, здоров'я та безпеку людини. Сьогодні саме технології – від автономного транспорту до діалогових платформ для психологічної підтримки – виконують функції, які ще донедавна належали виключно людині. У зв'язку з цим виникає проблема: хто має відповідати за помилки ШІ – розробник, користувач чи сама система?

Мета дослідження. Проаналізувати проблему відповідальності штучного інтелекту в сучасних умовах, розглянути перспективи надання йому статусу суб'єкта та визначити, на кого має покладатися основний тягар відповідальності.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на аналізі реальних інцидентів (зокрема аварій із використанням Tesla Autopilot та випадків психологічних наслідків взаємодії з чат-ботами), порівняльному вивченні нормативних підходів ЄС, США та України, а також на філософському аналізі понять відповідальності, суб'єктності та свободи волі. Використано порівняльний аналіз сучасних концепцій.